

TARIMSAL KORUMACILIK, KORUMACILIĞIN ÖLÇÜMÜ VE TÜRKİYE*

Alper DEMİRDÖĞEN¹, M. Necat ÖREN¹

ÖZET

Bu çalışmada tarımsal korumacılığın GATT sürecindeki yeri, ölçüm sorunu ve başlıca ülkelerde destek bileşimlerine bağlı olarak zaman içerisindeki değişimi incelenmiştir. Dünya Ticaret Örgütü ve tarımsal korumacılık bölümünde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler arası yapılan ticaret görüşmeleri tarım özelinde tartışılmıştır. Tarımsal korumacılığın ölçümü bölümünde, dünyada bu amaçla en fazla kullanılan yöntem olan OECD yaklaşımı esas alınmış ve yöntemle ilişkin eleştiriler tartışılmıştır. Başlıca ülkelerin korumacılık düzeyinin belirlenmesi için dünya tarım ürünleri piyasalarında etkili olan ve/veya korumacılık açısından önem arz eden on bir ülke belirlenmiştir. Ülkeler Nominal Yardım Katsayılarına göre düşük, orta ve yüksek düzeyde koruma sağlayan ülkeler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Ülkelerin korumacılık düzeylerinin değişiminde başlıca göstergeler olarak Yüzde Üretici Destek Tahmini, Nominal Yardım Katsayısı ve Nominal Koruma Katsayısı değerleri kullanılmıştır. Nominal Yardım Katsayıları düşük düzey koruma sağlayan ülkeler grubunda 1.04 ile 1.11, orta düzeyde 1.16 ile 1.43 ve yüksek düzeyde 2.12 ile 2.76 arasında değişmiştir. Üretimden bağımsız desteklerin destek bileşimleri içerisindeki oranı genel olarak artsa da, fiyat çarpıklıklarına yol açarak ticareti bozan pazar fiyatı desteğinin oranı hala yüksektir. Nominal Koruma Katsayısına göre ülkelerin temel gıda hammaddesi durumunda olan ürünleri daha fazla koruduğu söylenebilir. Bu yüzden tarımın serbest ticaret görüşmelerinde en sorunlu alan olma özelliğini daha uzun yıllar koruyacağı anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Tarımsal Korumacılık, Korumacılığın Ölçümü, Türkiye

Agricultural Protectionism, Its Measurement and Turkey

ABSTRACT

This study reviews importance of agricultural protectionism during GATT period, relevant measurement issues, and changes in agricultural protectionism within the time in selected countries based on the composition supports. Trade negotiations which are held between countries after the Second World War examined with the respect of agriculture in WTO and agricultural protectionism section. When measuring the levels of agricultural protection, OECD method, the most widespread one, was employed, and related criticisms were discussed. In order to determine levels of protection, 11 countries, which are thought to have a significant role in the world agricultural markets and/or in terms of protectionism, were selected. These countries were grouped as low, medium and high protection countries, based on their Nominal Assistance Coefficients, Further, differing applications and specific conditions of those countries were discussed. Producer Support Estimate Percentages, Nominal Assistance Coefficient and Nominal Protection Coefficient were used to analyze changes in the protection level of the countries. Nominal Assistance Coefficients are found to be as follows: 1.04-1.11 in low protection countries, 1.16-1.43 in medium protection countries and 2.12-2.76 in high protection countries. Although share of decoupled payments in support compositions increases, share of market price support causing price distortions is still high. Based on nominal protection coefficient, it can be said that countries are protecting staple crops more. Hence, it can be concluded that agriculture will remain as the most controversial issue in free trade negotiations.

Keywords: Agricultural Protectionism, Measurement of Protectionism, Turkey

1. GİRİŞ

Türkçe'de korumacılık konusu; koruma, himayecilik, koruyuculuk, koruyucu dış ticaret politikası, dışa karşı koruma gibi farklı şekillerde ifade edilmektedir. Karluk (2009) koruma şeklinde ifade ettiği bu kavramı şu şekilde açıklamıştır; “Koruma, dünya fiyatlarının üstünde üretim yapan yerli üreticileri ithal mallarının rekabetinden sakınmak için ithal mallarının iç fiyatlarını bir tarife ile yükseltmektir.” Tanımda koruma aracı olarak gümrük tarifeleri belirtilse de, günümüzde kotalar, sübvansiyonlar, ambargolar, yasaklar, kamu alımları, gönüllü kısıtlamalar gibi çok çeşitli araçlarla koruma veya korumacılık politikaları gerçekleştirilmektedir.

İktisat yazınında serbest ticaret ve korumacılık tartışmaları önemli yer tutmuştur. A. Smith dış ticarete korumacılığın yararsız olduğunu ve serbest ticaret koşullarında ortaya çıkacak kaynak dağılımından daha farklı bir kaynak dağılımına neden olacağı için sakıncalı olacağını savunmuştur (Savaş, 2007). D. Ricardo ise gümrük vergilerinin kaldırılarak, hububat ithalatının serbest ticaret ilkesine göre yapılmasının sadece İngiltere'nin değil, diğer ülkelerin de çıkarına olacağını ileri sürmüştür (Kazgan, 2010). 18. yüzyılda sanayileşmiş İngiltere'nin diğer ülkeler için serbest ticaret politikalarını uygun görmesi başta Almanya olmak üzere çeşitli ülkeler tarafından tepki ile karşılanmıştır. Korumacılık kavramı ile ismi neredeyse özdeşleşen F.

* Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen “Tarımsal Korumacılık, Korumacılığın Ölçümü ve Türkiye” başlıklı yüksek lisans tez çalışması (ZF2011ZF22) verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, ADANA.

List'te gelişmekte olan sanayilerin belirli bir süre dış rekabetten korunması gerektiğini öne süren bebek sanayi kuramıyla tartışmalara katkı sağlamıştır. İçinde yaşadığı durgunluk döneminin etkisiyle J. Keynes, liberal kapitalizmin devletin sınırlandırılmasını öngören “bırakınız yapsınlar” kuralının tutarsız olduğunu savunmuştur. Ekonomide otomatik dengeyi sağlayan bir mekanizmanın bulunmadığını ileri sürmüştür (W. J. Barber, 1972'den aktaran Ersoy, 2008). Tartışmalar gelişen Doğu Asya ekonomileri çerçevesinde daha da şiddetlenmiştir. Bu bağlamda P. Krugman, Doğu Asya ülkelerinin büyüme mucizesinin, birçok yazar tarafından iddia edildiği gibi, laissez faire ekonomi politikalarından kaynaklanmadığı görüşünü savunmuştur (Dağdemir, 2009).

Bu çalışmada en fazla korunan sektörlerin başında yer alan tarım sektöründeki korumacılık politikaları incelenmiştir. Tarımsal korumacılık, en genel anlamda, *tarım sektörünün dış rekabete karşı çeşitli araçlarla korunması* şeklinde tanımlanabilir. Dış rekabetten koruma konusu diğer sektörlerle benzerlikler gösterse de, amaç ve araçlara bağlı olarak önemli farklılıklar içermektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) çerçevesinde devletlerarası yapılan görüşmelerde tarımsal korumacılık konusu önemli tartışmalara yol açmıştır. Tarımın ayrıcalıklı yapısının fark edilerek önemli bir tartışma içerisinde yer almasında birden fazla ögenin etkisi vardır. Devletler tarım ürünleri piyasalarına müdahaleleri gıda güvenlik ve güvencesinin sağlanması amacıyla gerekli görmektedirler. Doğal koşullara bağımlılık ve diğer bazı sosyal nedenler de ülkelerin tarıma destek ve koruma şeklinde müdahalesine gerekçe oluşturabilmektedir.

Tarımsal korumacılık konusunda kavramsal karışıklık ve ölçüm sorunu önem teşkil etmektedir. Kavramsal karışıklık, destek ile koruma kavramlarının birbirleri yerine kullanılmalarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde destek ve koruma ayrımı, uygulanan koruma araçlarının fiyatları etkileme düzeyine bağlı olarak irdelenmektedir. Politika aracı fiyatları etkilediğinde koruma, etkilemediğinde ise destek sınıflaması içerisinde değerlendirilmektedir. Ölçüm konusunda ise yönetime ilişkin anlaşmazlıklar, sadece birincil ürünlerin dikkate alınması ve döviz kurlarının fiyatlar üzerindeki çarpıtıcı etkileri karşımıza çıkan başlıca sorunlardır.

Tarımsal korumacılık konusu, ölçüm yöntemine bağlı yanlış anlaşımaların azaltılması, destek göstergelerinin değişiminin irdelenmesi, GATT sürecinde en sorunlu alan olan tarımı içermesi ve özellikle Türkçe bilimsel yazına katkı sağlayacağı düşünüldüğünden dolayı araştırılması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, tarımsal korumacılık ve ölçüm sorunları tartışılarak, başlıca ülkelerin korumacılık

düzeyleri ve bu açıdan Türkiye'nin konumu karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Ülkelerin korumacılık düzeylerinin değerlendirilmesinde OECD Üretici Destek Tahmini (ÜDT) veritabanı, Dünya Bankası raporları, FAO veritabanı, ticaret değerlerinin hesaplanmasında COMTRADE veritabanı, ülkelerin kendi tarım bakanlıkları ve resmi istatistik kurumlarının yayınları ve konu ile ilgili daha önceden yapılmış bilimsel çalışmalar araştırma materyali olarak kullanılmıştır.

2.2. Yöntem

Ülkelerin genel olarak tarımsal korumacılık ve destek düzeylerinin değerlendirilmesinde Yüzde Üretici Destek Tahmini (%ÜDT) ve Nominal Yardım Katsayısı (NYK) değerleri kullanılmıştır. Ürünler göre değerlendirmede ise Nominal Koruma Katsayısı (NKK) değerleri kullanılmıştır. Döviz kurunun çarpıklık yaratan etkisinden kaçınarak ülkeler arası kıyaslama yapılabilmesi için oransal ve yüzde değerler seçilmiştir. Çalışmada toplam on bir ülke belirlenmiş ve ülkeler NYK son dönem (2001-10) ortalamalarına göre düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Ülkelerin belirlenmesinde dünya piyasalarındaki etkilerinin yanı sıra, coğrafi önem ve korumacılık düzeyleri dikkate alınmıştır. Ülke gruplandırmalarında ise zaman içerisindeki koruma düzeylerindeki gelişmeler, GATT sürecindeki gruplaşmalar gibi faktörler dikkate alınmıştır. Ürünlerin seçiminde ise, ülke için önem, grup ortak temsiliyeti, korumacılık değerlerinin zaman içerisindeki değişimi ve veri bulunabilirliği dikkate alınmıştır.

Çalışmada kullanılan yöntemler aşağıda kısaca açıklanmıştır,

Yüzde Üretici Destek Tahmini (%ÜDT); ÜDT'nin gayri safi üretim değeri (GSÜD) içerisindeki payını gösterir. Üreticilerin elde etmiş olduğu üretim değeri içerisinde hangi oranda destek olduğunu ifade eder.

$$\%ÜDT = \frac{ÜDT}{GSÜD} \times 100 = \frac{ÜDT}{ÜD + BDA} \times 100$$

ÜDT; Üretici destek tahmini,
GSÜD; Gayri safi üretim değeri,
ÜD; Üretim değeri,
BDA; Bütçe ve diğer aktarımlar,

Nominal Yardım Katsayısı (NYK); destek ile birlikte oluşan GSÜD'nin, sınır fiyatları ile oluşacak GSÜD'ye bölünmesi sonucu elde edilir.

$$NYK = \frac{GSÜD}{ÜD - PFD}$$

Veya

$$NYK = 1 + \frac{\%ÜDT}{(100 - \%ÜDT)}$$

NYK; Nominal yardım katsayısı,
GSÜD; Gayri safi üretim değeri,
ÜD; Üretim değeri,
PFD; Pazar fiyatı desteği,

Nominal Koruma Katsayısı (NKK); üreticilerin çiftlik avlusunda aldıkları ortalama fiyata, ürüne bağlı yapılan desteğin eklenmesi ile sınır fiyatlarının orantılanması sonucu elde edilir.

$$NKK = \frac{ÜF + ÜBD}{SF}$$

NKK; Nominal koruma katsayısı,
ÜF; Ürün fiyatı,
ÜBD; Ürüne bağlı yapılan destek,
SF; Sınır fiyatını ifade etmektedir (OECD, 2008b).

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Tarımsal Korumacılık ve Dünya Ticaret Örgütü

Dünya ticaretinin serbestleştirilmesine yönelik çalışmalar içerisinde belki de en çok tartışmalara konu olan alan tarım ürünleri piyasaları ile ilgili olanıdır. Bu bağlamda GATT çerçevesinde yapılan müzakerelerin irdelenmesi önem kazanmaktadır.

ABD İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1930'larda ortaya çıkan korumacı politikardan sakınmaya çalışmıştır. Bu bağlamda Bretton Woods adı verilen planlamada ticaret başlıca öğeyi oluşturmuştur (WTO, 2007). Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın (DB) kurulmasıyla sonuçlanan Bretton Woods konferansında Uluslararası Ticaret Örgütü'nün (ITO) kurulması öngörülmüş, ancak ABD kongresinin eleştirileri nedeniyle de kurulamamıştır. Böylelikle piyasaların serbestleştirilmesi GATT çerçevesinde sürdürülmüştür. GATT, üyelerinin ticari ve ekonomik alandaki ilişkilerini iyileştirmeyi, dünya kaynaklarından tam yararlanmayı ve refah ile istihdamı artırmayı amaçlamıştır (Ertuğrul, 2004). GATT çerçevesinde Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuruluşuna kadar Uruguay Turu dâhil olmak üzere toplam sekiz ticaret görüşmesi yapılmıştır. Görüşmelerin birçoğunda tarım konusunda ilerleme sağlanamamış ve ABD ile AB arası çıkar çatışmaları sürecin şekillenmesinde başlıca rolü oynamıştır. Uruguay Turu'na gelindiğinde dünya tarım ürünleri ticareti, turun hızını ve başarısını etkileyen temel konu

olmuştur. Uruguay Turu'nun ilk beş yılında konu ile ilgili bir sonuca ulaşılamamıştır. Ancak son üç yıllık dönemde müzakerelerde ilerleme sağlanmış ve nihayet Tarım Anlaşması (TA) üzerinde uzlaşmıştır (Dağdemir, 2009). TA'nın önsözünde, uzun dönemde adil ve piyasa mekanizmasına dayalı bir tarım ürünleri ticaret sistemini kurmak üzere reform sürecini başlatmak amacı vurgulanmaktadır. Bu reform, GATT kuralları ve disiplinleri çerçevesinde, özellikle pazara giriş, iç destekler ve ihracat sübvansiyonları ile ilgili düzenlemeler yoluyla destekleyici-koruyucu tarım politikalarından uzaklaşmayı, bir başka deyişle tarımda liberalleşmeyi öngörmektedir (Ertuğrul, 2004).

TA'dan sonra toplam yedi tane bakanlar konferansı düzenlenmiş ve tarım konusu hem bu konferanslarda, hem de İleri Tarım Müzakereleri çerçevesinde ülkeler arasında tartışılmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin piyasalarda artan etkisine bağlı olarak ticaret görüşmelerine kalkınma konusu dâhil edilmiştir. Her ne kadar çeşitli hedefler geliştirilse de, TA sonrası tarım alanında önemli bir değişikliğin olduğunu söylemek güçtür. Son dönemde ABD'nin dış ticaret açıkları ile bilhassa taleplerine önemli artışlar olan tarım ürünlerine yönelik ulusal destekleme politikaları konularında durum daha ciddi bir hal almıştır. Bu durum Doha Kalkınma Turu'nu zora sokan önemli bir etken olmuştur (Deardorff, 2008).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tarım ürünleri piyasalarının serbestleştirilmesine yönelik yapılan görüşmelerin ABD ile AB arasında geçtiği görülmektedir. Her ne kadar yüzden fazla ülkenin katılımından bahsedilse de, bu iki ülke tarım konusunun hem çözümünde, hem de sorunlarının ortaya çıkmasında belirleyicidir. Tarımın son dönemde sorunlu bir alan olarak görülmesine devam edilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin piyasalarda artan önemine bağlı olarak, konu ABD-AB çemberinden biraz olsun çıkmıştır. Ancak bu iki ülkenin önümüzdeki günlerde de belirleyici olacağı söylenebilir.

3.2. Tarımsal Korumacılığın Ölçümü

Tarımsal korumacılığın ölçümü ulusal ve uluslararası ekonomi ve özellikle ticaret açısından büyük önem arz etmektedir. Ölçüm sonuçları tarım politikalarının ekonomik analizi, transfer etkinliklerinin ölçümü, politikaların karşılaştırılması süreci ve uluslararası ticari görüşmeler gibi alanlarda oldukça özlü ve yararlı bilgiler sağlamaktadır.

3.2.1. Tarımsal Korumacılıkta Kullanılan Ölçüm Yöntemleri

Tarımsal korumacılığın ölçümünde¹; Üretici Sübvansiyon Eşdeğeri, Üretici Destek Tahmini, Nominal Koruma Oranı, Nominal Yardım Oranı, Tüketici Vergi Eşdeğeri, Ticaret veya Refah Azaltma Endeksleri gibi yöntemler kullanılmaktadır. Bu

yöntemler ile ilgili kısaca şunlar söylenebilir;

- Yöntemlerin çoğunda ülke içi fiyatlar ile sınır fiyatları karşılaştırılmaktadır,
- Genellikle küçük ülke varsayımı, kısmi denge çözümlemesi, fırsat maliyeti kuramları temel alınmaktadır,
- Yöntemler birbirleri içerisinde çalıştırılarak amaçlarına göre düzenlenmektedir,
- Değerler nominal olarak hesaplanmaktadır,
- Yöntemlere döviz kurları gibi değişkenler eklenmektedir,
- Son yıllarda ölçüm içerisine kısıtlama endeksleri de dâhil edilmektedir.

3.2.1.1. OECD Ölçüm Yöntemi

OECD yönteminde tüketici ve vergi mükelleflerinden üreticilere yapılan parasal aktarımlar ölçülmektedir. Politika aktarımlarının ölçümünde temel belirli esaslar vardır. Bu esaslar;

- Ölçümlerin esasını politikaların neden olduğu parasal aktarımlar oluşturur,
- Ölçümde yapı, amaç veya ekonomik etki dikkate alınmaz,
- Genel ekonomi politikaları tarım sektörüne bir aktarım yaratsa da, tarımsal destek ölçümleri içerisinde dikkate alınmazlar,
- Tarımsal politikaların ortaya çıkardığı aktarımlar brüt değerlerle ölçülür,
- Üreticilere yapılan aktarımlar çiftlik avlusunda ölçülür,
- Destekler politika araçlarına göre sınıflandırılır (OECD, 2008b).

OECD yönteminde temel noktayı oluşturan sübvansiyon eşdeğeri kavramı, Corden (1971) tarafından geliştirilmiştir. Bu kurama göre bir politika önleminin (ithalat tarifesi, ihracat sübvansiyonu, vb.) Üretici Sübvansiyon Eşdeğeri (ÜSE), hükümet tarafından ürün biriminin başına yapılacak ödeme ile aynı değere sahiptir. Bu kuramı T. Josling (1973, 1975) tarımsal sübvansiyonları ölçmek için kullanmıştır. Zamanla ÜSE, ÜDT adını almış ve kapsamı genişletilmiştir. 1999 ve 2007 yıllarında sınıflandırmada düzeltmelere gidilmiş, desteklerin ürün bazında ölçüm yöntemleri de değiştirilmiştir.

3.2.1.2. OECD Yöntemine Getirilen Eleştiriler

OECD yöntemine getirilen eleştirileri, yanlış anlaşılmalara ile sınır fiyatı ve döviz kurunun etkisine bağlı olarak değerlendirebiliriz. Sübvansiyon kavramından yola çıkarak ÜDT'nin üreticilere bir bütçe aktarımı olarak algılanması göstergelerin yanlış yorumlanmasına yol açabilir. ÜDT'nin en önemli bileşeni pazar fiyatı destekleri (PFD)'dir. Fiyat farklılaşmasına bağlı olarak PFD değerindeki değişimler ÜDT'yi doğrudan etkilediği için ÜDT'nin bir bütçe aktarımı olarak algılanması yanlıştır. Ayrıca aktarılan PFD'nin ne kadarının üreticilerin eline geçtiği ise ayrı bir tartışma konusudur.ⁱⁱ Özellikle

büyük ülkelerin tarımı bir dizge olarak algılanması, OECD'nin ise sadece birincil ürünleri dikkate alması, destek düzeyinin ölçümünü kısıtlamaktadır.ⁱⁱⁱ

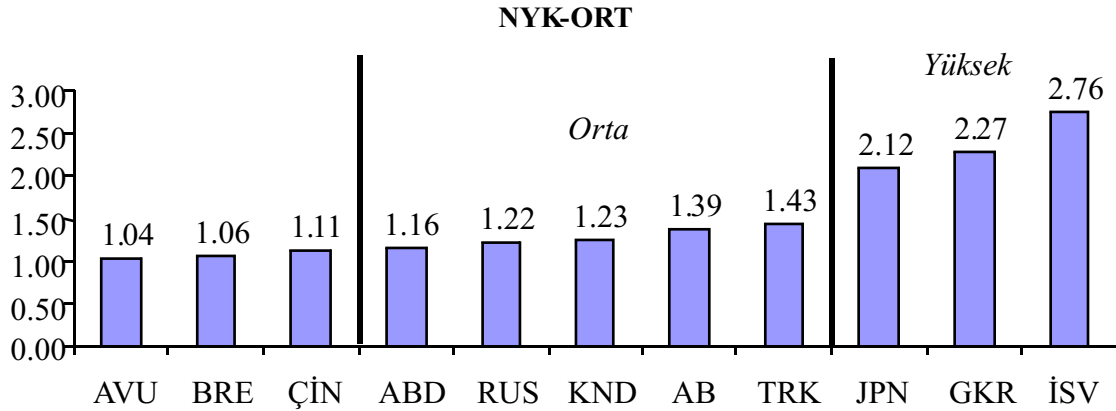
PFD'nin sınır fiyatlarına bağlı olarak değişimi yöntemin eleştirilmesine yol açmıştır. Yapılan çeşitli çalışmalarda^{iv} OECD'nin güncel sınır fiyatları yerine, belirlenecek bir denge fiyatının dikkate alınması ve buna göre hesaplamalarının düzeltilmesi gerektiği belirtilmektedir. Çünkü sınır fiyatları zaten günümüzde uygulanan politikalar tarafından bozulmuştur. Bu yüzden bozuk fiyatların dikkate alınması, hesaplamaların doğruluğu konusunda şüphe oluşturmaktadır. Bu eleştirilere verilen yanıtlar^v ise; *“OECD ülkelerin reform hareketlerini ölçmektedir; bu yüzden dikkate alacağı fiyatlar güncel ve geçerli olan fiyatlar olmalıdır. Denge fiyatı gibi bir fiyatın dikkate alınması, ülke politikalarının yokluğunda da fiyatın sabit kalması durumunu yaratacağından, OECD ülkeleri çabalarının incelenmesi bu durumda mümkün olmayacaktır”* şeklindedir. Sonuç olarak ölçüm fiyatı mevcut politikalara bağlı olmalı ki, ülkelerin politika değişimleri düzenli bir şekilde incelenebilsin ve karşılaştırılabilir şekilde özetlenebilir.

Korumacılık göstergeleri üzerinde etki yapan önemli etkenlerden birisi de döviz kurudur. Bu etki Wise (2004) tarafından Doyon ve ark. (2001)'e göre şu şekilde ifade edilmiştir; *“ÜDT döviz kurlarını kullanarak iki dönüştürme yapmaktadır. Birincisi örnek fiyatların yurtiçi kurlara çevrilmesidir. İkincisi ise, uluslararası karşılaştırma için yurtiçi kurda hesaplanan destek göstergelerinin dolara çevrilmesidir.”* OECD'nin destek göstergeleri incelendiğinde Dolar olarak hesaplanan değerlerde 1986-2010 arası bir artış gözlenirken, Euro'da bir azalış görülmektedir (OECD, 2011). Bu durum bize desteklerin aynı olmasına rağmen, sadece kurlara bağlı olarak bir değişimin meydana gelebileceğini gösterir. Döviz kurları etkisi bir katsayı ile düzeltilmeyecekse, Wise (2004) önerisi dikkate alınmalıdır; *“Birinci dönüşümde (örnek fiyatın yurtiçi kura) döviz kurunun etkisi azdır. Ancak ikinci dönüşümde (uluslararası bir karşılaştırma amacıyla) döviz kuru etkisi bütün ülke kurlarına göre ayrı ayrı etki göstermektedir. Bu önemli etkiden sakınmak için uluslararası bir karşılaştırma yapılırken ÜDT değerini parasal ifade etmek yerine, yüzde (%) olarak belirtmek daha doğru olacaktır.”*

3.3. Başlıca Ülkelerde Tarımsal Korumacılık

Başlıca ülkelerde tarımsal korumacılık düzeyi tespiti için NYK değerlerinin son 10 yılı dikkate alınmıştır^{vi}. Avustralya, Brezilya ve Çin *düşük*, ABD, Rusya, Kanada, AB ve Türkiye *orta*, Japonya, Güney Kore ve İsviçre *yüksek* düzey koruma sağlayan ülkeler grubu içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Yüksek düzey koruma sağlayan ülkelerin ayrımı oldukça net olmasına rağmen, aynı durum düşük ve orta düzey koruma sağlayan ülkeler için söylenemez. Örneğin, şekil 1'de de görülebileceği gibi ABD'nin koruma düzeyi ile

Şekil 1. Son 10 yıllık döneme göre ülke nominal yardım katsayısı ortalamaları

Kaynak: OECD, 2011 veritabanından yararlanılarak hesaplanmıştır.

Çin'in koruma düzeyi birbirine oldukça yakındır. Ancak son dönem değerlerinin ortalamalar üzerindeki etkisi dikkate alındığında bu şekilde bir ayrımın yapılması uygun bulunmuştur.

3.3.1. Düşük Düzey Koruma Sağlayan Ülkeler

Bu grupta Avustralya, Brezilya ve Çin yer almaktadır. Bu ülkelerden Avustralya'da 2008-09 döneminde 32 milyar Avustralya Doları değerindeki tarımsal üretiminin yaklaşık %60'ı ihraç edilmiştir. Tarım yapısını etkileyen en önemli sorun sürekli tekrar eden kuraklıktır (Australian Government, 2010). Korumacılık değerleri zaman içerisinde azalmıştır (Çizelge 1). Girdi kullanımına yönelik desteklerin (mazotta vergi indirimleri) destek bileşimi içerisindeki oranı %50'dir. Üretimden bağımsız destekler ise 2000 yılından sonra uygulanmış ve destek bileşimleri içerisinde %40 civarında bir orana sahip olmuştur. Son dönem ürün koruma değerleri oldukça küçüktür (Çizelge 2). Süt başlangıç değerleri oldukça yüksek olsa da, 2000 yılında süte yönelik yurtiçi PFD'nin kaldırılması ile fiyat farkı kapanmıştır.

Brezilya 1970'lerde başlayan reform çalışmalarına bağlı olarak tarımında önemli gelişmeler olan bir ülkedir. Yeni tarım arazilerinin açılması ile Amazonların tahribine bağlı çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Koruma değerleri 1995 yılında negatif ve l'in altına gerçekleşmiştir. Bu durum bize desteklemeden ziyade bir vergilendirmenin olduğunu göstermektedir (Çizelge 1). 2001 yılından sonra PFD'nin destek bileşimi içerisindeki oranı önemli düzeyde artmıştır. Girdi kullanımına yönelik destekler içerisinde yer alan sabit yatırım destekleri %30 bir pay almıştır. İşlenmiş şekerin başlangıç döneminde vergilendirildiği söylenebilir. Zaman içerisinde şeker fiyat kontrol dizgesinin kaldırılması ve ihracatın serbestleştirilmesine yönelik reformlar yapılarak NKK değerleri l seviyesine ulaşmıştır. Pirinç ve süte yönelik uygulamalarda bir kararlılık olmamakla

beraber, genelde bu ürünler de koruma sağlanan ürünler arasında yer almaktadır.(Çizelge 2).

Çin, 1978 sonrası uyguladığı reformlarla hızlı ekonomik gelişmeler kaydetmiş ve tarım piyasalarına da önemli destekler sağlamış bir ülkedir. Tarım uzunca bir dönem vergilendirilmiştir. 2003-05 arası yapılan çalışmalar sonrası vergiler kaldırılarak, üreticiler sübvansiyonlarla desteklenmeye başlanmıştır. En yüksek koruma son dönemde sağlanmıştır (Çizelge 1). Destek bileşimi içerisinde PFD en yüksek oranına %61 ile 2010 yılında ulaşmıştır. Girdi kullanımına yönelik destekler 2000 yılında %68 iken, 2010 yılında %16'ya düşmüştür. Pirinç ve buğday koruma değerleri 1996-00 döneminde l'in altına düşmüştür. Süt incelenen dönem başlarında, işlenmiş şeker ve pamuk ise dönem sonlarında daha fazla korunan ürünler olmuştur (Çizelge 2).

Düşük düzey koruma sağlayan ülkeler grubunda yer alan Avustralya, Brezilya ve Çin ticari görüşmelerde de tarım piyasalarının serbestleştirilmesi görüşünde olan ülkeler safında yer almaktadırlar. Bu ülkeler 2009 yılında dünya tarım ürünleri ihracatının %12'sini gerçekleştirmişlerdir (COMTRADE, 2011). Bu ülkelerde tarımın GSYİH içerisindeki payı %3 ile 10, istihdamdaki payı ise %3 ile 40 arasında değişmektedir (DBKG, 2011). 40 ile 100 milyon hektar arasında değişen ekilebilir arazi varlıkları ile dünyada birçok tarım ürününün üretiminde ilk sıralarda yer almaktadırlar (FAO, 2011). Destek bileşimlerine baktığımızda, PFD'nin oranı Avustralya için oldukça küçük iken, Brezilya ve Çin'in değerleri son iki yılda %50 civarında olmuştur. Bu grup içerisinde yer alan ülkelerde süt ortak korunan ürün olmuştur. Brezilya ve Çin'de ise pamuk korunan bir diğer üründür. Avustralya'da kuraklık, Brezilya'da Amazonların tahribi, Çin'de ise aşırı girdi kullanımına bağlı çevre sorunları bulunmaktadır. Bu ülkelerin tarım ürünleri piyasalarının serbestleştirilmesinden fayda sağlaması beklenmektedir. Ancak serbestleştirmenin tarımsal istihdamı olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

Çizelge 1. Düşük düzey koruma sağlayan ülkelerin % üretici destek tahmini ve nominal yardım katsayısı değişimi ^{Vii}

Düşük Düzey		1986-90	1991-95	1996-00	2001-05	2006-10
%ÜDT	Avustralya	9.17	8.65	4.60	3.75	3.85
	Brezilya	v.y.	-6.77	2.66	5.26	5.22
	Çin	v.y.	5.89	0.97	7.84	11.23
NYK	Avustralya	1.10	1.09	1.05	1.04	1.04
	Brezilya	v.y.	0.94	1.03	1.06	1.06
	Çin	v.y.	1.06	1.01	1.09	1.13

Kaynak: OECD, 2011,

Not; Brezilya ve Çin için 1991-95 döneminde sadece 1995 yılı verileri olduğu için ortalama alınmamıştır. Sadece 1995 yılı verileri kullanılmıştır.

Çizelge 2. Düşük düzey koruma sağlayan ülkelerin nominal koruma katsayısı değişimi

Düşük Düzey		1986-90	1991-95	1996-00	2001-05	2006-10
Buğday	Avustralya	1.04	1.02	1.01	1.00	1.00
	Brezilya	v.y.	1.00	1.04	1.04	1.04
	Çin	v.y.	1.24	0.95	0.87	1.33
İşl. Şeker	Avustralya	1.10	1.05	1.01	1.00	1.00
	Brezilya	v.y.	0.41	0.70	1.00	1.00
	Çin	v.y.	1.55	1.91	1.61	1.77
Pamuk	Avustralya	1.02	1.00	1.00	1.00	1.00
	Brezilya	v.y.	1.08	1.36	1.16	1.40
	Çin	v.y.	1.22	1.05	1.45	1.74
Pirinç	Avustralya	1.09	1.02	1.02	1.02	1.02
	Brezilya	v.y.	1.41	1.02	1.20	1.32
	Çin	v.y.	1.01	0.87	1.10	0.84
Süt	Avustralya	2.49	1.66	1.18	1.00	1.00
	Brezilya	v.y.	1.34	1.09	1.00	1.14
	Çin	v.y.	2.27	2.16	1.37	1.10

Kaynak: OECD, 2011

Not; Brezilya ve Çin için 1991-95 döneminde sadece 1995 yılı verileri olduğu için ortalama alınmamıştır. Sadece 1995 yılı verileri kullanılmıştır.

. Bu ülkelerin tarım ürünleri piyasalarının serbestleştirilmesinden fayda sağlaması beklenmektedir. Ancak serbestleştirmenin tarımsal istihdamı olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

3.3.2. Orta Düzey Koruma Sağlayan Ülkeler

Bu grupta yer alan ülkeler AB, ABD, Kanada, Rusya ve Türkiye'dir. Bunlardan AB'de uzun yıllar uygulanan fiyat desteğine bağlı olarak önemli üretim artışları ve buna bağlı depolama ile ihracat sübvansiyonları masrafı ortaya çıkmıştır. Ortak Tarım Politikası (OTP) bu masraflara ve AB genişleme sürecine bağlı olarak önemli değişiklikler geçirmiştir. 1970 yılında AB bütçesinin %85'ini oluşturan OTP, günümüzde %45'in altına inmiştir (European Commission, 2008). Koruma göstergeleri son dönemde önemli düzeyde azalmıştır (Çizelge 3). Bunun nedeni 2003 OTP reformuyla üretime bağlı desteklerin üretimden bağımsız hale getirilmesi ve AB tarımsal üretim değerinde özellikle son yıllarda görülen artıştır. Destek bileşimi içerisinde PFD'nin oranı 1986 yılında %86 iken, 2010 yılında %15'e düşmüştür. 2003 yılından sonra kabul edilen reforma bağlı olarak üretimden bağımsız desteklerin oranı ise 2010 yılında %47 olmuştur. Son dönemde işlenmiş şeker, sığır ve dana eti korumacılık değerleri yüksek olsa da, genel olarak değerlerde bir azalış olmuştur (Çizelge 4).

OECD verileri ölçümünün 1986 yılında başlaması ve ABD tarımsal ürün yığılım masraflarının aynı yıllarda artması ile buna bağlı serbestleştirme tarafında yer alması, ABD'nin dünya piyasalarındaki etkisini göstermesi bakımından önemlidir. ABD'de her ne kadar tarıma önemli bir bütçe aktarımı yapılsa da, tarım kanunu bütçesinin %68'ini beslenme yardımları oluşturmaktadır (Anonim, 2011a). Korumacılık değerleri 2006-10 döneminde azalmıştır (Çizelge 3). Destek bileşimi içerisinde PFD'nin oranı önemli derecede azalmıştır. Girdi kullanımına yönelik destekler 2010 yılında %37'lik bir orana sahip olmuştur. Mevcut arazi varlığı, hayvan sayısı veya üretici gelirlerine verilen destekler ise 1986 yılında %35 iken, 2010 yılında %22'ye düşmüştür. Burada etkili olan programlar ürün sigortaları ve vergi ayrıcalıklarıdır. 1996 yılında uygulamaya konulan üretimden bağımsız destekler, 2010 yılında %22 ile önemli bir destek bileşimini oluşturmuştur. Özellikle süt ve işlenmiş şeker değerlerinin önemli düzeyde azaldığını söylemek mümkündür (Çizelge 4).

Kanada 3000 dekara yakın ortalama arazi genişliği ile oldukça büyük işletmelere sahip bir ülkedir. Tarımı gıda sektörüyle birlikte ele alarak bir dizge şeklinde değerlendiren Kanada'nın tarımsal destekleri, 2009-10 döneminde GSÜD içerisinde %33.7 pay almıştır. Kanada tarımı İleri Büyüme Tarım

Politikası kapsamında şekillendirilmektedir (Anonim, 2011b). Korumacılık değerleri zaman içerisinde azalmıştır (Çizelge 3). Son dönemde meydana gelen azalmanın başlıca nedeni süt fiyat farklılaşması düzeyinin dönemin en düşük seviyesine ulaşmasıdır. Destek bileşimleri içerisinde PFD'nin oranı %60'dır. Girdi kullanımına yönelik destekler 1989 yılında %22'lik bir pay alırken, 2010 yılında %6'ya gerilemiştir. Mevcut dönemde sahip olunan arazi varlığı, hayvan sayısı ve gelir ile üretime yapılan ödemeler 2010 yılında %26'lık bir orana sahiptir. Üretimden bağımsız desteklerin oranı ise %0.09 ile oldukça düşük seviyelere gerilemiştir. Ürünlere göre korumacılık düzeyinde süt değerleri dikkat çekicidir (Çizelge 4).

Rusya 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla tarımsal yapı ve pazarında önemli değişiklikler olan bir ülkedir. Rusya'nın DTÖ üyesi olduktan sonra tarımsal desteklerinde bir azalma en azından kısa dönem içerisinde beklenmemektedir. Korumacılık düzeylerinde zaman içerisinde bir artış vardır (Çizelge 3). Destek bileşimi içerisinde PFD'nin oranı 2010 yılında %59'a çıkmıştır. Girdi kullanımına yönelik desteklerin oranı ise %34 olmuştur. Buğday, mısır, sığır ve dana eti korumacılık değerleri dönem içerisinde 1'in altına düşmüştür. İşlenmiş şeker, süt, sığır ve dana eti koruma düzeyleri son dönemde önemli derecede yüksektir (Çizelge 4).

Türkiye dünya tarım ürünleri ticaretinde düşük bir orana sahip olsa da, başlıca ürünlerin önemli üreticisi olan bir ülkedir (FAO, 2011). Türkiye'nin korumacılık düzeyleri ile son yıllarda uyguladığı politikalar arasında çelişkili bir durum görülmektedir. 2001 yılında DB finansmanı ile uygulanan Tarım Reformu Uygulama Projesi'nde (TRUP) ve 2006-10 dönemini kapsayan Tarım Kanunu'nda daha serbest ve rekabetçi bir tarım piyasasının yaratılacağı belirtilmekle beraber bu dönemde sektöre sağlanan desteklerde ciddi artışlar gözlenmektedir (Çizelge 3). 1986 yılında PFD'nin oranı %77 iken, 2010 yılında bu oran %84 olmuştur. Girdi kullanımına yönelik destekler 1994 yılında %28 ile dönemin en yüksek değerine sahip olurken, 2010 yılında %2 ile oldukça

küçük bir düzeyde gerçekleşmiştir. Üreticilerin mevcut arazi varlığı, hayvan sayısı ve gelir ile üretime bağlı şekilde yapılan desteklerin ortalama %6'lık bir oranı vardır. Üretimden bağımsız destekler TRUP kapsamında 2001 yılında uygulanmaya başlanmış, 2002 yılında %17'lik bir orana sahip olmuş ve 2009 yılında kaldırılmıştır. Ürünlere göre korumacılık düzeyinde ise süt hariç genel olarak bir artış eğiliminin olduğu söylenebilir (Çizelge 4). Son dönemde işlenmiş şeker koruma düzeylerinin düşüşündeki başlıca etken, sınır fiyatlarında meydana gelen artıştır.

Orta düzey koruma sağlayan ülkeler grubu içerisinde yer alan ABD ve Kanada, uzun yıllar boyunca tarım ürünleri piyasalarının serbestleştirilmesi tarafında yer almış, AB, Rusya ve Türkiye ise konuya daha temkinli yaklaşmışlardır. Orta düzey koruma sağlayan grupta yer alan ülkeler AB içi tarım ürünleri ticareti dâhil edilmediğinde bile dünya tarım ürünleri ticaretinin yaklaşık %30'unu gerçekleştirmektedirler (COMTRADE, 2011). GSYİH ve istihdam içerisinde tarımın payı AB, ABD ve Kanada'da birbirine oldukça yakın ve düşük iken, Türkiye ve Rusya'da daha yüksektir (DBKG, 2011). Bu ülkeler 20 ile 160 milyon hektar arasında değişen ekilebilir arazi varlıkları ile dünyada birçok ürünün üretiminde ilk sıralarda yer almaktadırlar (FAO, 2011). ABD ve AB'nin bu grupta yer alması yurtiçi krizlerin dünya krizlerine dönüşerek korumacılık düzeylerini etkileyebileceğini gösterir. Bu ülkelerde destek bileşimleri içerisinde PFD oranı %10 ile 80 arasında değişmektedir. İncelenen dönemde, destek bileşimleri içerisinde PFD'nin payında, AB ve ABD'de azalma gözlenirken Rusya ve Türkiye'de artış söz konusudur. Bu ülkeler genelde tarım ürünleri piyasalarının serbestleştirilmesi tarafında yer almakta, ancak ulusal politikalara bağlı olarak yaklaşım tarzlarında farklılık gözlenmektedir.

3.3.3. Yüksek Düzey Koruma Sağlayan Ülkeler

Bu grupta Güney Kore, İsviçre ve Japonya yer almaktadır. Söz konusu ülkelerden Güney Kore net tarım ürünleri ithalatçısı bir ülkedir. Temel tarım

Çizelge 3. Orta düzey koruma sağlayan ülkelerin % üretici destek tahmini ve nominal yardım katsayısı değişimi

	Orta Düzey	1986-90	1991-95	1996-00	2001-05	2006-10
%ÜDT	AB	35.96	35.97	34.40	32.10	23.59
	ABD	20.72	15.26	19.47	17.44	9.42
	Kanada	33.09	24.97	16.45	20.41	17.05
	Rusya	v.y.	14.49	12.14	15.90	20.16
	Türkiye	21.27	28.63	28.67	29.07	30.03
NYK	AB	1.57	1.56	1.53	1.47	1.31
	ABD	1.26	1.18	1.25	1.21	1.10
	Kanada	1.50	1.34	1.20	1.26	1.21
	Rusya	v.y.	1.17	1.15	1.19	1.25
	Türkiye	1.27	1.41	1.41	1.42	1.44

Kaynak: OECD, 2011

Not; Rusya için 1991-95 döneminde sadece 1995 yılı verileri olduğu için ortalama alınmamıştır. Sadece 1995 yılı verileri kullanılmıştır.

Çizelge 4. Orta düzey koruma sağlayan ülkelerin nominal koruma katsayısı değişimi

Orta Düzey		1986-90	1991-95	1996-00	2001-05	2006-10
Buğday	AB	1.88	1.55	1.08	1.00	1.00
	ABD	1.26	1.21	1.08	1.01	1.00
	Kanada	1.37	1.13	1.00	1.01	1.00
	Rusya	v.y.	0.73	0.84	0.88	0.88
	Türkiye	1.24	1.55	1.49	1.39	1.36
İşl. Şeker	AB	2.78	2.56	2.77	2.93	1.51
	ABD	2.01	1.81	2.03	2.10	1.35
	Kanada	v.y.	v.y.	v.y.	v.y.	v.y.
	Rusya	v.y.	1.34	1.24	1.39	1.53
	Türkiye	1.10	1.41	2.17	2.14	1.52
Mısır	AB	2.06	1.78	1.22	1.11	1.08
	ABD	1.09	1.00	1.08	1.08	1.00
	Kanada	1.08	1.01	1.00	1.00	1.00
	Rusya	v.y.	0.61	0.66	0.74	0.77
	Türkiye	1.21	1.32	1.43	1.43	1.56
Sığır ve Dana Eti	AB	2.02	1.90	1.96	2.01	1.47
	ABD	1.01	1.01	1.00	1.00	1.00
	Kanada	1.02	1.02	1.00	1.00	1.00
	Rusya	v.y.	0.57	0.94	1.37	1.33
	Türkiye	1.22	1.62	2.10	2.39	1.76
Süt	AB	3.52	1.91	2.08	1.64	1.07
	ABD	1.95	1.55	1.93	1.51	1.13
	Kanada	4.75	2.79	2.26	2.17	2.06
	Rusya	v.y.	1.32	1.45	1.30	1.43
	Türkiye	2.92	3.70	2.42	1.79	1.66

Kaynak: OECD, 2011

Not; Rusya için 1991-95 döneminde sadece 1995 yılı verileri olduğu için ortalama alınmamıştır. Sadece 1995 yılı verileri kullanılmıştır.

ürünü pirinçtir ve işlenebilir arazilerin neredeyse yarısında pirinç tarımı yapılmaktadır. Tarım politikalarında son dönemde serbestleştirme çabalarına yönelik eğilimler görülmektedir (OECD, 2008a). Korumacılık değerleri zaman içerisinde azalmıştır (Çizelge 5). Ancak bu değerlerin azalmasında destek düzeyindeki azalmanın yanı sıra, yurtiçi GSÜD'nin artışının önemli düzeyde etkili olduğunu belirtmekte yarar vardır. Destek bileşimi içerisinde PFD'nin oranı 1986 yılında %99 iken, 2010 yılında bu oran %87'ye gerilemiştir. Girdi kullanımına yönelik destekler ise 1986 yılında %0.3'lük bir paya sahipken, 2010 yılında %3'e çıkmıştır. Üretimden bağımsız destekler ise 2004 yılı ve sonrasında uygulanmaya başlanmış ve 2010 yılında %3'lük bir orana sahiptir. Güney Kore'de uzunca bir dönem önemli düzeyde korunan ürün pirinç olmuştur. Domuz eti hariç diğer ürünlerin koruma düzeylerinde bir azalış gözlenmektedir (Çizelge 6).

İsviçre tarım politikalarında son dönemde önemli değişiklikler olmuştur. 1999 yılında üreticilere yönelik uygulanan garanti fiyatlar ve devlet alımları kaldırılmıştır. 2011 yılında PFD'nin %30 oranında azaltılması ve ihracat sübvansiyonlarının kaldırılması öngörülmüştür (OECD, 2007). %ÜDT ve NYK değerlerinde önemli düşüşler vardır (Çizelge 5). Destek bileşimi içerisinde PFD oranı 1986 yılında %80 iken, 2010 yılında %38'e düşmüştür. 1999 yılı sonrası uygulanan üretimden bağımsız destekler ortalama %20'lik bir pay ile önemli bir destek

bileşenini temsil etmiştir. Ürünlerin korumacılık düzeylerinde önemli düşüşler vardır (Çizelge 6)

Japonya dünyanın en büyük net tarım ürünleri ithalatçısı ülkedir. Özellikle son 40 yıllık dönemde tarımsal üretimi önemli derecede azalmıştır. Üretim esasına göre hesaplanan kendine yeterlilik oranları %86'dan %65'e düşmüştür (MAFF, 2010). Korumacılık göstergelerinde önemli azalmalar vardır (Çizelge 5). Destek bileşimi içerisinde yer alan PFD 1986 yılında %90 iken, 2010 yılında %77'ye düşmüştür. Girdi kullanımına yönelik destekler 2010 yılında %3'lük bir pay almıştır. Üretimden bağımsız destekler 2010 yılında %7'lik bir orana sahiptir. Süt ve pirinç koruma değerleri özellikle başlangıç döneminde oldukça yüksektir (Çizelge 6). Süt koruma değerlerinin son dönemde azalmasında sınır fiyatlarının artışı etkili olmuştur.

Yüksek düzey koruma grubu içerisinde yer alan ülkeler dünya tarım ürünleri piyasalarının serbestleştirilmesine karşıdır. Korumacılık düzeylerinin yüksekliği, ülke ekonomilerinin tarımı destekleyebilecek güçte olmasından ve tarımın ekonomi dışı çok yönlülük olarak ifade edilen işlevine verilen önemden kaynaklanmaktadır. Bu ülkelerde tarımın ekonomi içerisindeki payı oldukça küçüktür. PFD parasal anlamda, Japonya ve İsviçre'de azalmış, Güney Kore'de artmıştır. Oransal anlamda ise, Güney Kore ve Japonya'da çok büyük değişiklikler yok iken, İsviçre'de keskin düşüş vardır. Bazı et ürünleri ve süt koruma oranları yüksektir. Pirinç Güney Kore ve

Çizelge 5. Yüksek düzey koruma sağlayan ülkelerin % üretici destek tahmini ve nominal yardım katsayısı değişimi

Yüksek Düzey		1986-90	1991-95	1996-00	2001-05	2006-10
%ÜDT	Güney K.	71.92	72.99	63.49	59.04	51.44
	İsviçre	72.93	68.54	70.86	68.52	56.37
	Japonya	60.05	58.18	58.00	56.17	48.81
NYK	Güney K.	3.63	3.70	2.76	2.45	2.09
	İsviçre	3.79	3.22	3.46	3.18	2.33
	Japonya	2.54	2.41	2.39	2.28	1.96

Kaynak: OECD, 2011

Çizelge 6. Yüksek düzey koruma sağlayan ülkelerin nominal koruma katsayısı değişimi

Yüksek Düzey		1986-90	1991-95	1996-00	2001-05	2006-10
Beyaz Et	Güney K.	2.27	2.41	1.84	1.50	1.72
	İsviçre	6.30	6.97	5.61	6.03	4.89
	Japonya	1.12	1.12	1.12	1.12	1.12
Domuz Eti	Güney K.	1.59	1.91	1.52	1.65	2.76
	İsviçre	2.32	2.34	2.61	2.39	1.98
	Japonya	1.66	2.16	1.96	2.24	3.09
İşl. Şeker	Güney K.	v.y.	v.y.	v.y.	v.y.	v.y.
	İsviçre	4.09	4.07	3.34	3.49	1.81
	Japonya	2.67	2.58	2.59	2.48	2.34
Pirinç	Güney K.	5.81	7.27	4.74	4.14	2.33
	İsviçre	v.y.	v.y.	v.y.	v.y.	v.y.
	Japonya	5.31	5.66	5.97	5.92	3.38
Sığır ve Dana Eti	Güney K.	2.54	3.04	2.41	1.33	1.40
	İsviçre	4.01	3.64	2.41	2.81	2.13
	Japonya	2.93	1.63	1.47	1.44	1.45
Süt	Güney K.	2.91	3.08	2.55	2.44	2.15
	İsviçre	7.69	3.74	3.66	2.41	1.47
	Japonya	5.88	4.06	3.14	2.58	2.00

Kaynak: OECD, 2011

Japonya'da istisna teşkil ederek, önemli düzeyde korunmuştur. Dünya tarım ürünleri serbestleştirilmesine bağlı olarak bu ülkelerdeki tarımsal istihdam ve üretim değerlerinin düşeceği, dünya tarım ürünleri fiyatı ise bu ülkelerin piyasa etkilerine bağlı olarak artacağı söylenebilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Serbest ticaret belirli varsayımlar ya da koşullar altında oldukça güçlü bir kuramdır. Ancak belirlenen varsayımların gerçek dünya koşullarına uymadığı zaman yerini bir dogmaya bırakmaktadır. Bu yüzden serbest ticaret varsayımına dayalı yapılan hesaplamalar ve bu hesaplamalara bağlı yorumlamalarda dikkat edilmesi gerekmektedir. Ayrıca kalkınma konusu çerçevesinde ABD ile Doğu Asya örnekleri, korumacı politikaların belirli bir süre de olsa işe yarayacağını göstermektedir. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta da uluslararası kuruluşların (DB, OECD, DTÖ) serbest ticareti tek doğru yol olarak görmeleri, en azından bilimsel açıdan bir şüphe doğurmakta ve serbest ticaretin gerçekten yararlı olacağı durumlarda bile tepki ile karşılaşmasına yol açarak kurama zarar vermektedir.

Korumacılık ve serbest ticaret uluslararası alanda ve özellikle GATT görüşmelerinde çok şiddetli

tartışmaların yaşandığı bir konudur. GATT süreci yüzlerce ülkenin katılımı ile gerçekleşse de, özellikle tarım alanında ABD ile AB arasındaki çekişmenin tartışmaları belirlediğini söylemek mümkündür. ABD'nin son dönemki politika değişimi ile gelişmekte olan ülkelerin piyasalara etkisi önümüzde günlerde görüşmeleri şekillendirecektir. Serbest ticaret ve korumacılık tartışmalarının benzer yoğunlukta ülkemizde yapıldığını söylemek güçtür. Bu bağlamda konuyu ülke şartlarını dikkate alarak tarım ekonomistlerinin irdelemesi önemli bir ihtiyaçtır.

Tarımsal korumacılık konusu fiyat temelli irdelenmekte ve çarpıklık kavramı etrafında şekillendirilmektedir. Döviz kurlarına ayrı bir önem verilmektedir. Korumacılık kapsamında desteklerin üreticiler arasında nasıl dağıldığı, üretici kararları ve tarımsal istihdam üzerindeki etkisi gibi konulara yeterince girilmemektedir. Ölçümlerde sadece birincil ürünlerin dikkate alınması eksik yorumlamalara neden olmaktadır. Konu ülkelerin uygulamış olduğu politikaların yansımaları şeklinde belirtilse de, günümüzün piyasa yönlendiricileri olan çok uluslu şirketlere hiç değinilmemektedir. Bu durumun konu kapsamı içerisine alınması önem arz etmektedir.

Çalışmada incelenen ülkelere genel olarak baktığımızda gelişmiş ülke koruma değerlerinde azalış, gelişmekte olan ülke değerlerinde ise artış

görülmektedir. Ayrıca üretimden bağımsız desteklerin kullanımında da son dönemde artış vardır. Bu artışa bağlı olarak üretimden bağımsız desteklerin de ileride azaltılması yönünde kısıtlar getirilebilir. Her ne kadar üretimden bağımsız desteklerin oranı genel olarak PFD'nin destek bileşimleri içerisinde payı hala yüksektir. Ayrıca neredeyse bütün ülke politikalarında çevre konusunun öneminin arttığı görülmektedir. NKK'ya göre, temel gıda durumunda olan ürünlerin daha fazla korunduğu söylenebilir. Burada ülkelerin temel gıda mallarında dünya piyasalarına olan bağımlılığı azaltma kaygıları etkilidir. Bu bakımdan tarımın serbest ticaret görüşmelerinde en sorunlu alan olma özelliğini daha uzun yıllar koruyacağı söylenebilir.

TA'da sektöre sağlanacak destekler konusunda diğer GOÜ gibi Türkiye'ye de tanınmış bazı ayrıcalıklar (*de minimis*) bulunmaktadır. Türkiye'nin GOÜ'lere tanınan bu ayrıcalıkları kullanarak, seçici olmak kaydı ile sektörü desteklemesinde yarar görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Anderson, K., Kurzweil, M., Martin, W., Sandri, D., and Valenzuela, E., 2008. Measuring Distortions to Agricultural Incentives, Revisited. World Trade Review. pp. 675-704.
- Anderson, K. (ed.), 2009. Distortions to Agricultural Incentives: A Global Perspective, 1955-2007. London: Palgrave Macmillan and Washington DC: World Bank. 644 p.
- Anonim, 2011a. "Farm Bill Cost Estimate", <http://cboblog.cbo.gov/?p=99> (Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2011).
- Anonim, 2011b. "Growing Forward Agricultural Policy Framework", <http://www4.agr.gc.ca/AAFC-AAC/displayafficher.do?id=1200339470715&lang=eng> (Erişim Tarihi: 25 Temmuz 2011).
- Antimiani, A., Confori, P. and Salvatici, L., 2003. The Effective Rate of Protection of Agricultural Sector. Paper Presented at the International Conference Agricultural Policy Reform and the WTO: Where Are We Heading? Capri.
- Australian Government, 2010. Australia's Agriculture, Fisheries and Forestry; at a Glance 2010. Department of Agriculture, Fisheries and Forestry. 109 p.
- Barber, W. J., 1972. A History of Economic Thought. Penguin Books. London.
- Beghin, J. C., Khrallah, M., 1994. Political Institutions and International Patterns of Agricultural Protection. The Review of Economics and Statistics. pp. 482-489.
- COMTRADE, 2011. "Birleşmiş Milletler Ticari İstatistik Veritabanı". <http://comtrade.un.org/db/> (Erişim Tarihi: 04 Temmuz 2011).
- Corden, W. M., 1971. The Theory of Protection. Oxford University Press. London. 263 p.
- Dağdemir, U. E., 2009. Küresel Düzenlemeler ve Avrupa Birliği Politikaları Çerçevesinde Dünya Tarım Ürünleri Ticareti ve Gelişmekte Olan Ülkeler. Beta Basım Yayın Dağıtım. İstanbul. 159 s.
- DBKG, 2011. "DÜNYA BANKASI KALKINMA GÖSTERGELERİ", <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators> (Erişim Tarihi: 29 Haziran 2011).
- Deardorff, A. V., 2008. Dünya Ekonomisi ve DTÖ Nereye Gidiyor?. Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları. s. 7-24.
- Doyon, M., Paillat, N. and Gouin, D. M., 2001. Critical Analysis of the Concept of the Producer Subsidy Equivalent in the Dairy Sector (Dairy PSE). Groupe de recherche en économie et politique agricoles. Université Laval. Quebec. 70 p.
- Ersoy, A., 2008. İktisadi Teoriler ve Düşünceler Tarihi. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara. 799 s.
- Ertuğrul, C., 2004. Tarımda Küreselleşme Uruguay Görüşmeleri ve Sonrası. Odak Yayın Evi, Ankara, 176 s.
- European Commission, 2008. "European Farm Policy Down the Year", http://ec.europa.eu/agriculture/publi/caphistory/poster_en.pdf (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2011).
- FAO, 2011. "Ürünlere Göre Ülke Sıralaması". <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx> (Erişim Tarihi: 6 Haziran 2011).
- Josling, T., 1973. Agricultural Protection: Domestic Policy and International Trade. c/73/LIM/9, FAO.
- Josling, T., 1975. Agricultural Protection and Stabilisation Policies: a Framework of Measurement in the Context of Agricultural Adjustment. c/75/LIM/2, FAO.
- Karluk, S. R., 2009. Uluslararası Ekonomi; Teori-Politika. Beta Basım Yayın Dağıtım. İstanbul. 834 s.
- Kazgan, G., 2010. İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi. Remzi Kitabevi. İstanbul. 448 s.
- Lloyd, P. J., Croser, J. and Anderson, K., 2010. Global Distortions to Agricultural Markets: New Indicators of Trade and Welfare Impacts, 1960 to 2007. Review of Development Economics. pp. 141-160.
- MAFF, 2010. "FY2009 Annual Report on Food, Agriculture and Rural Areas in Japan" Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, Japan. http://www.maff.go.jp/e/annual_report/2009/pdf/e_all.pdf (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2011).
- OECD, 2001. Market Effects of Crop Support Measures. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264195011-en> (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2011). 120 p.
- OECD, 2007. "Agricultural Policies in OECD Countries; Monitoring and Evaluation 2007", OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/agr_oecd-2007-en (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2011).
- OECD, 2008a. "Evaluation of Agricultural Policy Reforms in Korea 2008", OECD Publishing. <http://www.oecd.org/dataoecd/47/45/40383978.pdf> (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2011).
- OECD, 2008b. OECD's Producer Support Estimate and Related Indicators of Agricultural Support: Concepts, Calculations, Interpretation and Use (The PSE Manual). http://www.oecd.org/document/43/0,3746,en_2649_33773_41106667_1_1_1_1,00.html (Erişim Tarihi: 2 Şubat 2011). 186 p.
- OECD, 2011. "Üretici Destek Tahmini Veritabanı". <http://www.oecd.org/agriculture/pse> (Erişim Tarihi: 21 Eylül 2011).
- Oskam, A. J., Meester, G., 2006. How Useful is the PSE in Determining Agricultural Support?. Food Policy. pp. 123-141.
- Ören, M.N., 1998. Türkiye'de Tarım Ürünleri Piyasalarına

- Yönelik Müdahaleler ve Bu Müdahaleler Sonucu Ortaya Çıkan Fiyat Çarpıklığı. Tarım Ekonomisi Dergisi. s. 71-82.
- Park, J. H., Jensen, N., 2007. Electoral Competition and Agricultural Support in OECD Countries. American Journal of Political Science. pp. 314-329.
- Savaş, V. F., 2007. İktisatın Tarihi. Siyasal Yayınevi. Ankara. 1048 s.
- Tangermann, S., 2005. Is the Concept of the Producer Support Estimate in Need of Revision?. OECD Working Papers. Paris. 22 p.
- Tangermann, S., 2006. Response to the Article on “How useful is the PSE in Determining Agricultural Support?” by Arie Oskam and Gerrit Meester. Food Policy. pp. 142-147.
- Thies, C. G., Porche, S., 2007. The Political Economy of Agricultural Protection. The Journal of Politics. pp. 116-127.
- Wise, T. A., 2004. The Paradox of Agricultural Subsidies: Measurement Issues, Agricultural Dumping, and Policy Reform. Global Development and Environment Institute Working Paper No. 04-02. 31. P.
- WTO, 2007. World Trade Report 2007. World Trade Organization. Geneva. 388 p.

SONNOT

- ⁱ Beghin ve Kherallah (1994), Ören (1998), Antimiani ve ark. (2003), Thies ve Porche (2007), Park ve Jensen (2007), Anderson ve ark. (2008), Lloyd ve ark. (2010).
- ⁱⁱ OECD bir çalışmasında, PFD'nin %25'den daha az bir kısmının üreticilere gittiğini, geriye kalan kısmın girdi sağlayıcıları tarafından alındığını veya kaynak dağılım etkisizliği nedeniyle kaybedildiğini tespit etmiştir (OECD, 2001).
- ⁱⁱⁱ Örneğin Kanada üreticilerinin 2009 yılında elde etmiş olduğu GSÜD içerisinde destek oranı %33.7'dir (Anonim, 2011b). Ancak OECD'ye göre 2009 yılında Kanada tarımsal üreticilerinin elde ettiği GSÜD içerisindeki destek oranı %17.2'dir (OECD, 2011).
- ^{iv} Doyon ve ark. (2001), Oskam ve Meester (2006).
- ^v Tangermann (2005), Tangermann (2006).
- ^{vi} Son 10 yılın dikkate alınmasının nedeni Türkiye döviz kuru etkisinin minimum düzeye inmesi ve Çin, Brezilya ile Rusya'nın destek göstergelerinde son dönemde daha düzenli bir yapıya kavuşmasıdır.
- ^{vii} Verilerin 5 yıllık ortalamalarının alınarak değerlendirme fikri, Anderson (2009) içerisinde yer alan çalışmalardan esinlenerek ortaya çıkmıştır.

Sorumlu Yazar:

Alper DEMİRDÖĞEN

demirdogenalper@gmail.com

Geliş Tarihi : 14.12.2011

Kabul Tarihi : 25.04.2012